

conques de sívaze» ('els masos, paguen de tributa una gallina i cada un d'ells dues conques de civada') any 1406, set vegades en un doc. bigordà del *Libre Verd de Benac* (98); «que cascun balhasse cada dues cèdules», any 1416 o 20, en el *Cartulari d'Ossau* ('dues cèdules cada un'), «produir cada hoeyt homis testimonis» ('aportar 8 testimonis cada un') a. 1456 (ibid., B, 208, 254).

En català mateix no va deixar de sobreviure alguna de tals construccions amb un regust preposicional-adverbial, en particular la frase *cada 'l dia*, prou estesa en castellà medieval i coneguda en terra valenciana fins al S. XVI: «cada 'l dia: quotidie; cosa de cada 'l dia: quotidianus», OPou (*ThPu.*, 337, tot i que ell mateix usa *cada mes* i *cada any*, p. 342); i al seu país i coetani Joan Timoneda li deu venir més del valencià que sentia diàriament, que del castellà en què escriu, llengua on això és medieval: «considerando los muchos servicios que, de vos y de vuestro marido, en esta casa recibimos de cada 'l dia --- digo que soy contento» (*Patrañuelo*, 130); altrament *AlcM* en troba quatre casos en docs. de la fi del S. XVI o de princ. del XVII que són més aviat comercials del Princ.; i assegura que això es diria encara a Pineda.

Passant al que havia de restar viu: en romànic arcaic persistí sobretot la prolongació del gr. καθ' ἑν calcat en CATA UNUM, envellint-se la reduplicació (UNUM CATA UNUM ANNUM) i passant UNUM CATA ANNUM a CATA UNUM ANNUM. Així precisament ho trobem en un doc. nostre de la zona de Balaguer, en b. ll. català de princ. S. XII (doc. de Tartareu, c. 1116, Col·lecció Moreau, XLVIII). Més corrents des dels orígens són ja les construccions modernes *cada u* pronominal o *cada + substantiu* amb el novell pronom *cada* fent el paper d'adjectiu: *a cada ú* comptat per quatre síl·labes en líriques de Cerverí de Girona (50/71.6); «gran companyia de dones --- de les quals cadabuna cavalchava en son cavall», Andreu el Capellà (S. XIV, *De Amore*, p. 51); o bé contret en *cadú* (p. ex. en el doc. de Lluçmajor any 1482, que citaré s. v. *honor*); *cada*: «de cada linatge de les bèsties e de les aus mesés un parey», Lluç (*Doctr. Pueril*, ed. Gili, p. 271). En terra valenciana, *cada* es contrau, almenys en l'ús rústic i més popular, en *ka*: *ka ú* sento ja a Vinaròs (1935); «*ka* terreta és diferent», Càrcer, 1962; «a *ka* lluna ---», Benifairó de Valldigna id.¹

És sabut que en la llengua antiga persistiren els descendents del mot llatí pur QUISQUE, en combinacions com Q(U)ISQUE UNUS (it. *ciascuno*) o CATA X QUISQUE UNUS (fr. ant. *chascun*, etc.), com ho feren en les llengües de França i Itàlia fins avui. En canvi això deixà ben poc rastre en el romànic extrem-occidental.

Un cop aclarit que la forma amb CATA sense QUISQUE existeix en català des dels orígens, vegem ara les combinacions amb aquest. *Quiscun* QUISQUE UNUS (que tant afavoriren després els arcaïtzants, més o menys artificialment) apareix, tanmateix, amb caràcter espontani, des dels orígens, p. ex. en *quiscun* i *quiscuna* en un doc. d'Organyà del començ del S. XIII (Miret i S., 1.^r *Congr. Int. Ll. Cat.*, 524), i junt amb *cascun*

en els *Privilegis d'Aneu* de 1408 (*RFE* IV, 42); ací, doncs, -un amb paper d'adjectiu, i quan té el de substantiu, o amb ús substantivat, *quiscú*: «de hu en hu, o hu a quiscú --- de deu en deu, o deu a quiscú», OPou, *ThPu.*, 105; «aquell censal --- de 300 lliures que-m feu quiscun any a la festa de Tots Sancts», ibid., 131. Entre aquesta paraula i la sinònima *cada u* s'arribà tot seguit a un compromís, en les formes *cadascú* [S. xv, Ll. de Sors], -scun, encara tan viva, o bé en la que més sovint es troba a l'Edat Mitjana, *cascú*, *cascun*: aquesta ja la trobem des dels orígens, sigui en la forma apocopada *cascú* (doc. ross. de 1284, *RLR* IV, 361, per exemple), que generalment té paper de substantiu, sigui com a adjectiu, en què en general es troba *cascun* (cita d'Aneu supra, etc.), però també algun cop és llavors *cascú*, p. ex. *cascú hom* (i anàlegs) en la *Doctrina Pueril* (p. 277 i passim).

Avui escriu encara *cascun* algun escriptor val.: «*cascuna* de les Universitats --- és una ciutat universitària» (F. Carreres de Calatayud, «Acció Val.», 20-III-1931): ens fa l'efecte, ben possiblement no a tort, que això no és més que resultat de l'alteració fonètica *cada > cà* del valencià vulgar; però no arribem fins a assegurar-ho del tot, car també a Mallorca ens diu AMAlcover que «*cascun* i *quiscun* se senten encara de vegades entre gent vella» (*BDLC* VII, 3); més encara ens conveç d'observar que n'hi ha algun cas supervivent en el llenguatge tradicionalíssim de la parèmia: «tots de un vespre y *cascús* del seu temple» entre les dites proverbials que Salvà recull en el seu llibre de *Callosa d'En Sarrà II*, 126.

CPT.: *Cadanyal* val., i veg. supra.

¹ L'ús de *cada + substantiu* s'estén avui fins a l'extrem Nord «*kada* dia en 'vent dinnat», Formiguera de Capcir, 1960; «*cada* femella ---», Benasc, 1965.

Cada m., V. *càdec*

CADAF, 'espècie de gerret per abocar vi, conservar oli', etc., de l'ar. *qadaḥ* 'gerro de vi i altres líquids'. □ 1.ª doc.: 1155.

Va passar també al cast. *alcadafe* (menys vivaç o freqüent) i al port. *alcadafe* o *alcadefe*; per a l'àrab, veg. Dozy, *Suppl.* II, 312a; Eguílaz, 124; *DCEC* I, 92b44-57. «Donem vobis --- duo *cadaf* de oleo», doc. de Poblet a. 1155 (Cart. de id., 122); «una costum, una moneda --- un quarter, un cànter de mesurar oli, un *cadaf*, una maquila --- un pes, una mesura, és en la ciutat de Tortosa et per tot lo terme de Tortosa», *Costums de Tortosa* (ed. Ol., p. 59, un altre 399); «bech aygua, ab un *cadaf* de terra, e entrà-li dins lo cors una serp qui'l turmentava malament», *Comtessa Fidel* (*NCl.* XLVIII, 115); «trobà al seu cap un pa cuyt entre dues centres, e un *cadaf* d'aygo que làngell li havia portat: menjà e begué» llegenda mall. de princ. S. xv (*BABL* VI, 147). Avui és un mot especialment balear i tortosí (> *cadap*): eiv. *cadaf* «jarro de albañil» (PzCabrero); men. «tots aplaudiren: s'Hereu nuví li oferí un *cadaf* de vi», Camps Merc. (*Folkl. Men.* II, 63).